

Eesti Konkurentsiamet

E-post: info@konkurentsiamet.ee

13. veebruar 2017, nr KA-JUH-13/78

Avalik konsultatsioon turuosaliste piirkonnaüleste riskimaandamise võimaluste vajaduse kohta pakkumispirkondade piiridel, mis jäävad Baltimaade võimsusarvutuste piirkonna (VAP) sisse

Lugupeetud härrad

Käesolevaga esitame teile järgmised kommentaarid seoses avaliku konsultatsiooniga piirkonnaüleste riskimaandamise võimaluste kohta pakkumispirkondade piiridel, mis jäävad Baltimaade võimsusarvutuste piirkonna (VAP) sisse.

Eelkõige täname teid kutse eest osaleda selles avalikus konsultatsioonis. Arvestades Baltimaade elektriturude integreeritust, varjatud oksjonite kasutamist ning üsna sagedast hinnaerinevuste ilmumist Baltimaade pakkumispirkondade vahelistel piiridel, leiame, et see avalik konsultatsioon on tähtis võimalus jätkata piirkondadeülese riskimaanduse kohta seisukohtade vahetamist. Meie vastused teie küsimustele on järgmised.

- 1. Kas teil on Eesti ja Läti elektriturgudel piisavalt riskimaandamise võimalusi?**
 - a. Kui teil on piisavalt riskimaandamise võimalusi, siis palun selgitage neid.**
 - b. Kui teil ei ole piisavalt riskimaandamise võimalusi, siis palun selgitage, millised riskimaandamise tooted oleksid teie ootuste kohaselt teie ettevõttele kasulikud.**
 - c. Kas teil on vajadus piirkonnaüleste riskimaandamise võimaluste järele Läti-Leedu, Eesti-Soome (mõlemal suunal) ja Läti-Eesti (ühel suunal, Eesti poole) pakkumispirkondade piiridel?**

1.1 Meie arvates ainsad likviidsed instrumendid, mis võimaldavad Eesti turuosalistel Läti (ja osaliselt Leedu) pakkumispirkonnas oma piiriüleseid hinnariske maandada, on praegu PTR-instrumendid, millega kauplevad Eesti-Läti piiril vastavad põhivõrguettevõtjad. Kõik muud instrumendid, mida erinevad kommertstegijad turuosalistele pakuvad, on vaid piiratud riskimaandamise võimalustega ning ei suuda mingil juhul PTR-instrumente asendada. See järeldus põhineb peamiselt alljärgneval.

Elektri pakkumise ja nõudluse tasakaalu osas on nii Läti kui ka Leedu puudujäägiga piirkonnad. Neis riikides on väga piiratud arv konkurentsivõimelisi elektritootjaid, kes suudaksid pakkuda elektri kommerts-finantsturul forvard-lepinguid ja soodustada seega piiriülest kauplemist. Kuigi Nasdaq OMX (NOMX) kaubabörs on toonud sisse Läti EPAD-tooted, ei lahenda see algprobleemi, milleks on väga piiratud arv loomulikke elektri forvard-müüjaid (konkurentsivõimelisi elektritootjaid). Seetõttu jäävad Läti EPAD-toodete turu likviidsus ja nende toodetega sõlmitud lepingute arv madalaks. Lisaks piiratud ja

väga kontsentreeritud elektritootmise turule (eriti Lätis) takistavad elektri finantsturu toimimist ka kasutatavad kauplemisvõtted. Näib, et Läti ja Leedu suurimad tootjad ja maaletoojad eelistavad müüa oma elektrit vahetult lõppkasutajatele ja mitte forvard-hulgiturule.

Arvestades eeltoodut ja asjaolu, et Eesti Energiat põhiolemiselt puudub Lätis ja Leedus elektritootmise baas, jäävad Eesti-Läti piiril kaubeldavad PTR-instrumentid meie ja tegelikult kõigi Eestis baseeruvate tarnijate jaoks kõige tähtsamateks riskimaandamise instrumentideks piiriülese kaubanduses Läti ja Leeduga. Need instrumentid võimaldavad meil piiriülest hinnariski mõttekates summades maandada, Läti ja Leedu klientidele konkurentsivõimeliste fikseeritud hindadega lepinguid pakkuda ning sel moel regionaalsel elektriturul konkurentsi parandada ja klientidele rohkem valikuvõimalust pakkuda.

12 Mis puudutab Eesti-Läti piiril PTR-instrumentidega kauplemise käiku, siis oleme vastavate põhivõrguettevõtjate sooritusega üldiselt rahul. Sellegipoolest oleme varem korduvalt väljendanud muret seoses sellega, et mõnedel juhtudel on igakuiste oksjonite mahtusid liiga kergesti vähendatud, kui tegelikud ülekandemahud on ületanud mitte ainult PTR-instrumentide vähendatud kauplemismahtusid, vaid ka nende algselt määratud mahtusid. Kuna igakuised PTR-instrumentid kujutavad endast turuosalistele viimast riskimaandamise võimalust, on tähtis tagada, et oksjonimahtusid liiga kergekäeliselt ei vähendataks. Seetõttu võiksid Eesti ja Läti turureguleerijad jälgida PTR-instrumentide oksjonimahtusid ja analüüsida, kas oksjonimahtude vähendamised on nõuetekohaselt põhjendatud.

13 Leedu ja Rootsi vahelise merealuse kaabli NordBalt käikuandmine on muutnud Läti ja Leedu vahelise piiriülese kauplemise riskiprofiili. Kui varem olid Läti ja Leedu põhiolemiselt sama hinnapiirkonna osad, siis pärast NordBalti kaabi käikuandmist on Läti ja Leedu pakkumispirkondade vahel erinevused tekkinud. Kuigi hinnaerinevused ei ole keskmiselt võttes kõrged, esineb ikkagi alati ühekordne suuremate hinnaerinevuste risk, sest Leedus on elektritootmise võimsused üsna väikesed. Seetõttu teeme ettepaneku, et Baltimaade reguleerivad asutused kaaluksid iga-aastaste, kvartaalsete ja igakuiste PTR-instrumentide sisseviimist ka Läti-Leedu piiril. Punktis 1.1 kirjeldatud põhjustel ei pea me Leedus EPAD-toodete sisseviimist paljulubavaks riskimaandamise võimaluseks. Kuna turuosaliste isu Läti-Leedu PTR-instrumentide järele alles hakkab kujunema, soovime kaaluda esialgu väiksemate mahtude müümist.

14 Seoses Eesti hinnapiirkonnaga oleme peamiselt huvitatud meie tootmisvarade riskimaandusest. Kahjuks leiame, et elektri kommerts-finantsturu Eesti forvardite ostupool NOMX-börsil ja jaeturul on ebapiisav. Tallinna EPAD-toodete halval likviidsusel on peamiselt järgmised põhjused:

- 1) tarbijatel ei ole juurdepääsu NOMX-finantsturule;
- 2) NOMX-börsi algsed marginaalid Baltimaade EPAD-toodetele on ebamõistlikult kõrged, mille tulemuseks on olulised tagatisnõuded;
- 3) mõned turuosalisel, kellele on loomulik ostuhuvi, võivad olla valmis Soome-Eesti piiriülese riski lahtisena hoidma, sest Eesti ja Soome on enamiku ajast ühendatud ja nad kasutavad selle asemel riskimaandamiseks Soome forvardeid.

Viimasel põhjusel ei näe me ka erilist väärtust Eesti-Soome PTR-instrumentide sissetoomisel, sest hinnaerinevused on väikesed ja Eesti forvardite pakkumine kohalikele tootjatele on (vähemalt praegu) piisav.

15 Lõpetuseks: hõlbustamaks piiriüleste hinnariskide maandamist, on NOMX-börs sisse toonud EPAD-tooted nii Eestis kui ka Lätis. Kahjuks on praktika näidanud, et kohalike asjaolude tõttu ei ole need tooted likviidsed ega suutelised mõttekalt hinnariske maandama. Seetõttu jäävad Eesti-Läti PTR-instrumentid kõige olulisemateks piiriüleste hinnariskide maandamise vahenditeks. Arvestades tugevat nõudlust nende instrumentide omandamise järele, võiksid reguleerivad asutused analüüsida võimalikke viise Eesti-Läti PTR-instrumentide oksjonimahtude suurendamiseks (või vähemalt mitte vähendamiseks).

Võttes arvesse NordBalti merealuse kaabli käikuandmist, on Läti-Leedu piiriülese kauplemise riskiprofiil muutunud. Seega, kuna Leedus on piiratud elektritootmise võimalused, teeme ettepaneku alustada PTR-instrumentide väljastamist ka Läti-Leedu piiril. Eesti-Soome PTR-instrumentide sissetoomine ei ole vajalik, sest Eesti kohalike tootjate poolne pakkumine on piisav ja võimaldab riskimaandamist ka ilma PTR-instrumentideta. Sellegipoolest teeme Baltimaade reguleerivatele asutustele ettepaneku toetada Leedu-Rootsi PTR-instrumentide sisseviimist, mis võimaldaksid Leedu pakkumispiirkonna paremat integreerimist Lõuna-Rootsiga.

2. Millistest toodetest koosneb teie elektririskide maandamise portfell?

- a. Millised on viimasel kolmel aastal kasutatud toodete osakaalud ja ajalised piirid?**
- b. Millised on riskimaandamise toodete planeeritud osakaalud järgmiseks kaheks aastaks (2017, 2018)?**

Peamiselt maandame oma tootmisvarade riske, 1) müües Baltimaades lõpptarbijatele fikseeritud hinnaga lepinguid; 2) kasutades riskimaandamiseks peamiselt süsteemihinda ja Helsinki EPAD-lepinguid NOMX-börsil; ning 3) teatud ulatuses müües Eesti forvardeid nii jaemüügina kui ka NOMX-börsil. Kui müüme elektrit Läti ja Leedu lõpptarbijatele, siis maandame piiriülest hinnariski Läti-Eesti PTR-instrumentide abil. Tulevatel aastatel plaanime jätkata samuti nagu varemalt. Kui aga peaks ilmuma uusi ja asjakohaseid riskimaandamise võimalusi, siis kaasame need oma kauplemispraktikasse. Näiteks Leedu-Läti PTR-instrumentide sisseviimine aitaks meil kindlasti tõhusamalt Leedu müügihinna riski maandada.

Parimate soovidega

/digitaalselt allkirjastatud/ Andres Sutt
Kontserni regulaatorsuhete direktor,
Eesti Energia AS